

MISCELANEA

ZA OSOBNOSŤOU JOHNA WATKINSA (31.VII.1924 - 26. VII.1999)

Možno je zbytočné uvádzať pred menom Johna Watkina pomenovanie osobnosť. Ale chcem podčiarknuť skutočnosť, že John William Neville Watkins bol osobnosťou par excellence filozofie vedy, politickej a sociálnej filozofie a filozofie vôbec. Patril k tým výnimočným ľuďom, v ktorých sa brilantný intelekt snúbi s krištáľovým charakterom a láskavou povahou, humorom a s pochopením pre ľudské slabosti. Kritický analytický um sa u neho spájal s celistvým chápaním života. Odišiel náhle, vytrhnutý zo sústredenej práce, krátko pred svojimi narodeninami. Zanecháva po sebe okrem pocitu nenahraditeľnej straty aj pozoruhodné myšlienkové dielo, ktoré vyvoláva súhlasné aj kritické reakcie. Pokúsím sa stručne charakterizovať jeho dielo aj osobnosť.

Narodil sa 31. júla 1924 vo Woking, Surrey. V rokoch 1938 - 1941 študoval na prestížnej Royal Naval College v Dartmouth. V období 1941 - 1946 slúžil v Royal Navy. V roku 1944 bol vyznamenaný Krížom za vynikajúce zásluhy (Distinguished Service Cross). Po skončení služby v námorníctve začal študovať ekonómiu na London School of Economics a v rokoch 1949 - 1950 študoval politológiu a sociálne vedy na Yalskej univerzite v USA. Po skončení štúdia začal pôsobiť na LSE, kde strávil celú svoju profesionálnu kariéru, od asistenta až po miesto profesora (1950 - 1989). Na LSE pôsobil ešte aj ako emeritný profesor do roku 1997. Po Popperovi prevzal vedenie v Centre for the Philosophy of the Natural and Social Science. Bol prezidentom The British Society for the Philosophy (1972 - 1975), v období 1974 - 1979 pracoval ako spolueditor známeho časopisu *The British Journal for the Philosophy of Science*. Bol neunavým a čínorodým organizátorom vedeckého života na svojom pracovisku.

Pôvodne sa orientoval na sociálnu a politickú filozofiu, ale rovnako sa preslávil aj svojím príspevkom k rozvoju filozofie vedy, na pôde ktorej vehementne obhajoval kritický racionalizmus proti útokom zo strany tzv. racionálneho skepticizmu. Profesor Watkins sám seba označoval za neo-popperovca. Stretnutie s Popperom sa mu stalo osudom aj voľbou, hoci bránil skôr ducha než dogmatickú literu Popperovej teórie a filozofie vedy. Zrejme preto sa mu po publikovaní *Science and Scepticism* nedostalo od Poppera podpory. O duchovnom a intelektuálnom formáte J. Watkina svedčí skutočnosť, že napriek negatívnej nedotklivej reakcii svojho učiteľa nikdy na neho nezačervnel a v žiadnom kontexte sa nevyjdaril o ňom nelichotivo.

Watkins rovnako ako Popper odmietal induktívne usudzovanie, zastával názor, že racionálna teória výberu sa môže budovať podľa stupňa koroborácie. Ale na rozdiel od Poppera ciele vedy videl menej ambiciózne (odmietol Popperove pojmy *increasing verisimilitude* alebo *truthlikeness*). Jeho koncepciu vedeckej teórie, ciele vedy a zároveň rozdiely medzi jeho verziou kritického racionalizmu a Popperovou

konceptiou môžu slovenskí čitatelia lepšie spoznať aj na základe rozhovoru, ktorý J. Watkins poskytol *Organonu F (O filozofii vedy z pohľadu kritického racionalizmu. Organon F, 1998, č.1, 52 - 65)*. Zjednocujúcou témou rozsiahlej Watkinsovej myšlienkovvej aj publikačnej aktivity bola problematika výberu a racionality. Veľmi vplyvné sú aj jeho práce venované metodologickému individualizmu; obhajoval aj princípy negatívneho utilitarizmu a indeterminizmu. Jeho kniha o Hobbesovi patrí k rešpektovaným a všeobecne uznávaným interpretáciám. Profesor J. Watkins je autorom množstva statí a článkov z filozofie vedy, politickej a sociálnej filozofie, teórie rozhodovania, morálnej teórie, ktoré sú prístupné vo viacerých jazykoch (napr. francúzštine, taliančine, španielčine, portugalčine, gréčtine, finštine, čínštine, ale aj v poľštine, ruštine a v súčasnosti aj v slovenčine). Z jeho nespočetných statí spomeňme aspoň tie najvydávanéjšie a najcitovanejšie: *Historical explanation in the social sciences* (1957), *Imperfect rationality* (1970), *Three views concerning human freedom* (1975), *My LSE* (1977), *A new view of scientific rationality* (1987), *Scientific rationality and the problem of induction* (1991), *Destroyer action* (1992). K jeho hlavným dielam radíme knihy: *Hobbes's System of Ideas* (1965,1973), *Science and Scepticism* (1984), *Freiheit und Entscheidung* (1978). Watkins patril aj k schopným a energickým popularizátorom kritického racionalizmu a negatívneho utilitarizmu. Záznamy jeho rozhovorov pre BBC si možno prečítať v *The Listener*. V jeho prácach možno okrem Poppera zaznamenať aj vplyv Lakatosa, Hempela, Collingwooda, Hayeka a Dawkinsa. Krátko pred smrťou (26. VII. 1999) sa v júli zúčastnil popperovskej konferencie v St. Petersburgu, na ktorej predniesol príspevok o tzv. downward causation (zostupnej kauzácii) a odovzdal vydavateľovi v USA pripravovanú knihu o ľudskej slobode.

Profesor Watkins spolu so svojou manželkou Micky, ktorej podľa jeho vlastných slov nesmierne vďačil za celoživotnú podporu a oporu, navštívil Bratislavu a Prahu v máji 1998. O jeho nezlomnej vitalite, duševnej sviežosti, neúnavnej intelektuálnej dychtivosti, neuveriteľnej mentálnej aj fyzickej kondícii, ale aj o jeho zmysle pre humor, veľkorysosti, galantnosti a iných výlučne britských cnostiach sa mohol presvedčiť každý, kto s ním prišiel do kontaktu. Keďže sme dúfali, že ho opäť čoskoro privítame medzi nami, tým viac nás zarmútila správa o jeho neočakávanom úmrtí, ktoré ho navždy vyčiarilo zo zoznamu živých. Aj posledné leto trávil, ako mal vo zvyku, vo svojom letnom sídle v Salcombe, kde sa venoval okrem čínorodej duševnej práce aj plachteniu. Hoci aj v angličtine majú príslovie - *Dying is as natural as living*, v prípade Johna Watkina sa len ťažko zmierujeme s jeho odchodom.

Museli sme sa navždy rozlúčiť s Johnom Watkinsom, ale napriek tejto strate nezanecháva po sebe len pekné spomienky všetkým tým, ktorí ho mali radi, ale aj ohromné, myšlienkami nabitú dielo, ktoré dokáže vyvolať kritické postoje, čo je dynamizujúcim faktorom nezaújatého myslenia. Jeho myšlienkový odkaz pre mladšiu generáciu sa určite neminie účinkom, čo by si zaiste želal aj John Watkins.

Tatiana Sedová